

แง่มุมหนึ่งของประสบการณ์ชีวิต

จากการคิดเอาชณะใจตนเอง

ระพี สาคริก

บทนำ

ชีวิตที่ผ่านพ้นมาแล้ว หลังจากหวนกลับไปสำรวจสิ่งซึ่งเป็นมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน จากวันนั้นก็จะมาถึงวันนี้ มันทำให้ฉันมองเห็นความจริงจากสิ่งต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง

บุคคลใดซึ่งชีวิตเติบโตขึ้นมา มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อชนรุ่นหลัง ย่อมระบายนความจริงออกมาจากใจตัวเองอย่างมีความสุข ผลที่เกิดขึ้นกับอีกด้านหนึ่งก็คือ การสอนชนรุ่นหลังจากความจริงซึ่งอยู่ในวิถีชีวิตตนเอง

บุคคลผู้ผ่านประสบการณ์ดังกล่าว อีกทั้งมีผลทำให้ตนยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงภายในรากฐานจิตใจ ย่อมไม่มีความรู้สึกว่าจะอะไรดีหรือเลว อีกทั้งการแสดงออก ย่อมไม่มีการปิดบัง และเมื่อไม่ปิดบังก็ย่อมไม่มีการโอ้อวดเช่นกัน

ประวัติศาสตร์ที่บริสุทธิ์ จึงไม่มีการนำเอาอคติใดๆ เข้าไปแอบแฝงไว้ จึงเข้าใจได้ว่าทุกสิ่งซึ่งปรากฏมาแล้วย่อมไม่มีทั้งสิ่งดีและสิ่งไม่ดี

ในเมื่อแต่ละอย่างที่ผ่านมาแล้ว มีผลเตือนใจให้แต่ละคนผู้ดำเนินชีวิตอยู่ในขณะนี้ไม่ตกอยู่ในความประหม่า โดยที่หวังว่าการที่ชีวิตก้าวไปสู่ด้านหน้า แต่ละคนควรมีรากฐานที่ยังคงสู่พื้นดินอย่างลึกซึ้ง

ทั้งนี้และทั้งนั้น เพื่อจะให้การปฏิบัติในขณะนั้น มีความมั่นคงยั่งยืนอยู่ในระยะยาว

สรุปแล้ว การดำเนินชีวิตของแต่ละคน ควรให้ความสำคัญแก่อดีตเพื่อช่วยให้เกิดสติสามารถคิดได้รอบด้าน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สิ่งใดก็ตามอันถือเป็นอดีตไปแล้ว ไม่ควรนำมาใส่ใจ โดยสร้างเงื่อนไขว่า เป็นสิ่งดีหรือไม่ดี หากควรคิดว่าทุกสิ่งทุกอย่างคือความจริงทั้งหมด

ในปัจจุบัน เท่าที่ชีวิตฉันผ่านพ้นมายาวนาน พอสมควร กว่าที่จะมาถึงช่วงนี้โดยที่รู้ว่าตนมีความรู้สึกพึงตนเองได้อย่างแข็งแกร่ง ดังนั้นการหวนกลับไปทบทวนสิ่งซึ่งปฏิบัติมาแล้วในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากมุ่งประเด็นไปยังการเอาชนะใจตนเอง คงสามารถนำการปฏิบัติเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้ว มากล่าวไว้ ณ โอกาสนี้

ทั้งนี้และทั้งนั้น ด้านหนึ่งเพื่อพิสูจน์ตนเองให้เห็นได้ชัดเจน ส่วนอีกด้านหนึ่งคงมีผลสอนชนรุ่นหลังให้นำไปคิดเพื่อจะได้รู้ความจริงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ที่การนำปฏิบัติ แทนการคิดว่าตนทำไม่ได้

ระหว่างช่วงปี พ.ศ. 2512-2513 ซึ่งช่วงนั้นฉันได้เรียบเรียงหนังสือกล้วยไม้เอาไว้เล่มหนึ่งแล้ว แต่หนังสือดังกล่าวควรจะมีการแก้ไขปรับปรุง อีกทั้งนำข้อมูลซึ่งตนพบใหม่มาขยายความต่อ แต่กลับถูกทอดทิ้งเอาไว้เป็นเวลานานหลายปี

ช่วงนั้น มีผู้สนใจกล้วยไม้หลายคนเข้ามาหา และถามฉันว่า เมื่อไรจะเขียนหนังสือกล้วยไม้ขึ้นมาใหม่ ทั้งๆ ที่ตัวเองได้ตั้งใจไว้แล้วว่า หนังสือเล่มใหม่หากทำขึ้น ควรมีความหนาประมาณ 1,000 หน้า นอกจากนั้น ควรจะมีเรื่องราวในรายละเอียดที่กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งกว่า

ส่วนอีกใจหนึ่ง ซึ่งมองออกไปสู่ด้านนอก ทำให้ตนพบว่ามีงานจากที่ต่างๆ มุ่งเข้ามาหาอย่างมากมายอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งทำให้เกิดการผลัดวันประกันพรุ่ง จนแล้วจนรอด

ในที่สุด อยู่มาวันหนึ่ง นิสัยที่เอาชนะใจตัวเอง ทำให้รู้สึกฮึดสู้

ฉันมองเห็นว่า การเอาชนะใจตนเอง สามารถเป็นไปได้สองทางด้วยกัน ทางหนึ่งได้แก่ การตัดสินใจข่มความรู้สึกผลัดวันประกันพรุ่ง ซึ่งมีอยู่ในตัวเองให้ลดน้อยลง

ส่วนอีกทางหนึ่ง ใช้ผู้อื่นเป็นเครื่องมือบังคับให้ตนต้องทำตาม ซึ่งวิธีนี้การตัดสินใจปฏิบัติ น่าจะเกิดจากการรู้ความจริงจากใจตนเอง ทำให้มีความกล้าหาญ มากขึ้นกว่าเก่า

ช่วงชีวิตที่ผ่านมา ฉันจำได้ว่า ตนใช้วิธีนี้หลายครั้ง

จากกรณีหนังสือกลัวไม้ซึ่งกล่าวไว้แล้ว โดยที่คิดว่าตนต้องทำให้ได้ ดังนั้นอยู่มาวันหนึ่ง ฉันจึงไปหาผู้จัดการโรงพิมพ์ พร้อมทั้งตกลงกันว่า ตนจะเขียนหนังสือกลัวไม้เล่มใหม่ซึ่งมีความหนาประมาณ 1,000 หน้าให้เสร็จสิ้นภายใน 1 เดือน

หลังจากนั้น ตามที่ตั้งใจไว้ว่าหนังสือเล่มนี้จะประกอบด้วยเนื้อหาสาระไม่ต่ำกว่า 20 บท ขณะนั้นฉันเขียนไว้แล้วเพียงบทเดียวเท่านั้น จึงนำส่งโรงพิมพ์ไปก่อน

อย่างไรก็ตาม ฉันรู้ตัวเองดีว่า ตนเป็นคนรักความสะดวกจะเอาไว้อย่างมั่นคงมาตลอด ดังนั้นหลังจากวางบทที่หนึ่งลงไว้แล้ว ฉันต้องเขียน 20 บท ให้เสร็จภายใน 1 เดือน

ผู้จัดการโรงพิมพ์ เป็นคนสุภาพและมีความจริงใจ ทำให้เราคบกันได้อย่างสนิทใจ แม้เขาจะไม่บังคับฉัน แต่ฉันก็ต้องซื่อสัตย์กับคำพูดตนเอง

หลังจากนั้นเป็นต้นมา ช่วงกลางวัน ตนต้องทำงานประจำตามหน้าที่อย่างดีที่สุด จึงใช้เวลากลางคืนพิมพ์หนังสือ จนกระทั่งหลายคืนไม่ได้หลับนอน

ในที่สุด ปรากฏผลว่า เวลา 1 เดือน ฉันเขียนหนังสือกลัวไม้ทั้ง 20 บท เสร็จสิ้นลงด้วยความสมบูรณ์ และนำส่งโรงพิมพ์โดยเรียบร้อย

หลังจากนั้น ตัวเองต้องเข้าไปนอนให้น้ำเกลืออยู่ในโรงพยาบาลเป็นเวลารวม 1 เดือน

กรณีตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วนี้ หากมองด้านหนึ่งอาจทำให้หลายคนรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่คุ้มค่า ส่วนฉันเองมองอีกด้านหนึ่งทำให้เห็นว่าคุณค่าของชีวิต ไม่อาจนำมาแลกเปลี่ยนกับวัตถุ แม้ร่างกายตัวเองได้อย่างแน่นอน ในเมื่อชีวิตคนเราถือการเรียนรู้ความจริงเป็นสิ่งสุดยอด

อีกกรณีหนึ่ง สิ่งใคร่ขอหยิบยกมาเป็นตัวอย่างเพื่อการศึกษาซึ่งคงไม่ใช่ให้ผู้อื่นศึกษาเท่านั้น แต่แท้จริงแล้ว สิ่งอันเป็นอดีต ควรเป็นบทศึกษาของผู้ปฏิบัติเอง เพื่อให้เกิดความมั่นใจได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ฉันเป็นคนมีนิสัยทบทวนอดีตของตัวเองอย่างเป็นธรรมชาติมาตลอด ดังนั้น
ระหว่างที่ทำงานเป็นอาจารย์อยู่ในภาควิชา บางครั้งได้ยินเสียงคนพูดว่า เรื่องต่างๆ ที่ส่ง
ขึ้นไปให้ด้านบนพิจารณา กว่าจะกลับลงมาก็ใช้เวลานานมาก

ความรู้สึกดังกล่าวได้เข้าไปฝังลึกอยู่ในจิตใจตัวเองมาตลอด ดังนั้นเมื่อตนมี
โอกาสขึ้นไปเป็นผู้บริหารชั้นสูงของมหาวิทยาลัย จึงไม่ยอมให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นกับตน
อย่างแน่นอน

ปกติฉันเป็นคนมีนิสัยไม่ชอบนั่งโต๊ะ และอยู่กับกฎระเบียบซึ่งเป็นตัวหนังสืออยู่ใน
แผ่นกระดาษ หากสนใจลงปฏิบัติกับทุกคน ซึ่งยืนอยู่ระดับล่าง ไม่ว่าจะเป็นนิตินิตกลุ่ม
ไหน รวมถึงนักการภารโรง

ปกติ กิจกรรมต่างๆ มักเกิดขึ้นอย่างหลากหลายในช่วงเวลาหลังการเรียนในห้อง
จนกระทั่งถึงค่ำคืน ดังนั้นกว่าจะกลับฐาน บางวันอาจถึง 4 ทุ่ม 5 ทุ่ม เป็นประจำ

ฉันรู้ดีว่างานธุรการซึ่งอยู่บนโต๊ะ แม้จะเป็นเรื่องรอง แต่ก็มีความจำเป็น
ดังนั้นฉันจึงวางแผนบังคับตัวเอง โดยบอกให้เจ้าหน้าที่ธุรการนำงานประจำวันซึ่ง
อยู่บนโต๊ะทั้งหมดไปไว้ที่บ้าน และให้ไปตั้งไว้ตรงจุดซึ่งเปิดประตูบ้านเข้าไปก็ต้องเห็น
ทันที

ฉันมั่นใจตลอดเวลาว่า ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม ตนต้องการความสุขใจ
ทั้งนั้นหลังจากกลับบ้าน ทำให้เห็นงานค้างคั่งค้างอยู่บนโต๊ะ หากไม่ทำให้เสร็จในคืนวัน
นั้น ย่อมนอนอย่างมีความสุข จึงทำให้นอนหลับได้ยาก

ผลที่ปรากฏก็คือ ทุกวัน ฉันจะไม่มึนงานค้างข้ามคืนเด็ดขาด แม้ตนจะนอนดึกแค่
ไหนก็ตาม

หากรู้ว่าจะงานขึ้นใดล้ำช้า ฉันสามารถตรวจสอบได้จากแต่ละคนซึ่งงานแต่ละเรื่อง
ผ่านขึ้นมาและกลับลงไป

สิ่งดังกล่าวน่าจะสรุปลงไปได้อย่างชัดเจนว่า คือการตรวจสอบงานจากการ
ตรวจสอบจิตใจตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเริ่มต้นจากผู้นำก่อนคนอื่น

ช่วงหลังๆ เรายังมักกล่าวถึงเรื่องราวของการตรวจสอบคุณภาพของงาน สิ่งที่จะทำให้ออกมาปรากฏ ทำให้รู้ได้ว่า เราใช้วิธีตรวจสอบกันบนแผ่นกระดาษรวมถึงตัวหนังสือ ส่วนการตรวจสอบใจตัวเองนั้นยังเป็นเรื่องน่าสงสัยอยู่มาก

สิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด น่าจะสรุปได้ว่า การเอาชนะใจตนเองได้ คือการเริ่มต้นตรวจสอบจากใจของแต่ละคน ซึ่งถือได้ว่าเป็นรากฐานการตรวจสอบคุณภาพของงาน ให้ได้รับผลอย่างชัดเจน

2 กรกฎาคม 2545